

ВОПРОСЫ ОРГАНИЗАЦИИ ЗДРАВООХРАНЕНИЯ И МЕДИЦИНСКОГО ОБРАЗОВАНИЯ

РУСКА-БЕЛАРУСКІ ТЛУМАЧАЛЬНЫ СЛОЎНІК МЕДЫЦЫНСКІХ ТЭРМІНАЎ

Варанец В.І.

УА “Гродзенскі дзяржаўны медыцынскі ўніверсітэт”,
г.Гродна, Рэспубліка Беларусь

Наш імклівы час патрабуе своечасовай і дакладнай інфармацыі. Асноўнай крыніцай паступлення такой інфармацыі з’яўляецца слоўнік. Слоўнік – даведачна-інфармацыйнае выданне, у якім сабраны і размешчаны ў пэўным парадку (звычайна алфавітным) лексічныя адзінкі мовы (словы, марфемы, фразеалагізмы і інш.) з іх тлумачэннем, перакладам на іншую мову ці інфармацыяй іншага характару. У залежнасці ад прызначэння слоўнікі падзяляюцца на энцыклапедычныя і лінгвістычныя (філалагічныя). У лінгвістычных слоўніках моўныя адзінкі апісваюцца з пункту гледжання іх значэння, правапісу, вымаўлення, паходжання, марфемнага складу, сферы ўжывання, спалучальнасці і інш. У залежнасці ад спосабу, аб’екта і мэты апісання (тлумачэння) лінгвістычныя слоўнікі падзяляюцца на 21 тып: перакладныя, тлумачальныя, гістарычныя і іншыя.

У рамках выкладаемай у медыцынскім універсітэце дысцыпліны “Беларуская мова. Прафесійная лексіка” нас перш за ўсё цікавяць беларускія медыцынскія слоўнікі. Пачатак іх складання прыпадае на 20-ыя гады мінулага стагоддзя. Пасля некалькіх дзесяцігоддзяў зацішку другая лексікаграфічная хваля прыйшла на 90-ыя гады. На сённяшні дзень у беларускім мовазнаўстве налічваецца каля двух дзесяткаў як вузкапрофільных, так і агульнамедыцынскіх слоўнікаў. Найбольш вядомыя з іх: Варанец В.І. Руска-беларускі медыцынскі слоўнік; Вучэбны тэрміналагічны слоўнік па скурных і венерычных хваробах: Для практычных заняткаў студэнтаў. Склад. П.Д. Гуляй, У.С. Царыковіч, Д.К. Кандрацьеў, В.І. Варанец, І.І. Груль; Друян Л.І. Краткий терминологический словарь для медицинских сестёр; Русско-белорусский медицинский словарь. Опыт словаря-справочника. Сост. Е.Ф. Горелова, Н.Д. Гололоб, Л.И. Подорская, Г.Г. Ракеева, З.М. Чумарина; Стасевіч А., Варыёцкі С. Кароткі расейска-беларускі фізіялягічны слоўнік. Усё гэта перакладныя слоўнікі. Але да гэтага моманту практычнай адсутнічалі ў беларускай лексікаграфіі тэрміналагічныя тлумачальныя слоўнікі. Тым больш цікавым

падаецца факт з'яўлення першага руска-беларускага тлумачальнага слоўніка медыцынскіх тэрмінаў у айчынным мовазнаўстве.

Дадзены слоўнік змяшчае больш за тры тысячы медыцынскіх тэрмінаў і тлумачэнняў да іх. Прычым, каля 2000 уласнабеларускіх. Да кожнага тэрміна падаецца пераклад на беларускую мову. Калі слова мае ўласнабеларускі і калькаваны пераклад, то падаюцца абодва варыянты, прычым уласнабеларускі ставіцца першым. Таксама азначаецца націск і род тэрміна. Пасля перакладу падаецца тлумачэнне дадзенага тэрміна на беларускай мове.

Адгезія – прымацава/нне (н.р.), адгезі/я (ж.р.) – злучэнне дзвюх розных паверхняў, напрыклад, паверхняў суставаў, пры дапамозе валакністай злучальнай тканкі, якая ўтвараецца на месцы запалення ці траўмы.

Грудзі – гру/дзі (мн.л.) – 1) пярэдня частка тулава ад шыі да жывата, а таксама парожніна гэтай часткі тулава; 2) малочныя залозы ў жанчыны.

Сознание – свядо/масць (ж.р.), прыто/мнасць (ж.р.) – 1) працэс адлюстравання рэчаіснасці мозгам чалавека, што ўключае ўсе формы псіхічнай дзейнасці чалавека; 2) успрыманне і разуменне навакольнага, уласцівае чалавеку; 3) здольнасць правільна разумець і ацэньваць з'явы жыцця, вызначаць свае адносіны да рэчаіснасці.

Сустракаюцца ў слоўніку і словы з канструктыўна-абмежаваным лексічным значэннем. Пры такіх словах падаецца абавязковы ў такіх выпадках займеннікавы паказальнік.

Слышать – чуць – 1) каго-што. Успрымаць што-н. на слых, пры дапамозе органаў слыху; 2) мець слых; 3) што, аб кім-чым, пра каго-што і з дадан. сказам. Атрымаць якія-н. звесткі; 4) каго-то і з дадан.сказам. Успрымаць, пазнаваць шляхам адчування; адчуваць; 5) (са словам “сябе”). Мець пэўныя (фізічныя, псіхічныя) адчуванні; адчуваць.

Рожать – нараджа/ць – 1) каго (што). Даваць жыццё каму-н., пускаць на свет; 2) што. Даваць пачатак чаму-н., ствараць што-н., быць прычынай з'яўлення чаго-н.

Слоўнік разлічаны ў першую чаргу на вялікую беларускамоўную плынь нашага насельніцтва, а таксама на работнікаў аховы здароўя, якім досыць часта прыходзіцца сутыкацца з носьбітамі беларускай мовы. Слоўнік будзе запатрабаваным пры выкладанні курса “Беларуская мова. Прафесійная лексіка” ў медыцынскіх сярэдніх спецыяльных і вышэйшых навучальных установах. Зацікавіць кніга і спецыялістаў-мовазнаўцаў, а таксама ўсіх прыхільнікаў беларускага слова.

Спіс літаратуры

Арашонкава Г., Булыка А., Люшцік У., Падлужны А. Тэорыя і практыка беларускай тэрміналогіі. – Мн.: Бел. навука, 1999.

Старычонак В. Беларуская мова: ад А да Я. – Мн.: Выш. шк., 2000.